

підпільних райкомів КП (б) У. Після отримання звітів райкомів комісія в повному складі або через окремих її членів шляхом виїзду на місця перевіряла достовірність викладеного в звітах матеріалу, одночасно вивчаючи і на основі багаточисельних бесід з учасниками підпілля та партизанського руху, і зібраних документів, по узгодженню з членами підпільного обкому та їх вказівкою, доповнювало або змінювало окремі факти, які неправильно або неповно показували дійсний стан речей...⁶ Жоден звіт про діяльність будь-якого партизанського загону області не проходив поза увагою Федорова. Не став виключенням і звіт з'єднання "За Батьківщину" за період німецької окупації 1941-1943 років. Підтвердження цьому знаходимо знову в архівних документах. "Перед підписанням звіту членами підпільного обкому та затвердженням його, звіт був переданий бувшому секретарю Чернігівського підпільного обкому КП (б) У товаришу Федорову Олексію Федоровичу, який після детального ознайомлення запропонував внести ряд доповнень, а саме: більше показати керівну роль ЦК ВКП(б) і ЦК КП(б) У, більшовицького підпілля, більш повно висвітлити роль нашої розвідки та участі жінок"⁷.

Звичайно, ніхто не наважився перечити всемогутньому Федорову – звіт було перероблено, а "на гору" полетіли кляузи типу: "Бовкун в звіті про діяльність партизанського з'єднання неправильно висвітлив історію створення партизанського загону, ігнорував роль підпільного Носівського райкому партії та його секретаря Стратилата. Чернігівський обком партії, затверджуючи звіт партизанського з'єднання "За Батьківщину", це відмітив у своєму рішенні та виклав історію створення партизанського з'єднання та його бойову діяльність як це було б в дійсності."⁸ Це був страшний удар, котрий міг звалити будь-кого. Іван Михайлович викреслювався з історії партизанського руху в Україні з тавром "наклепника та кар'єриста". Постановою бюро обкому КП (б) У зазначено: "Вважати керівником більшовицького підпілля та партизанської боротьби протягом усього періоду окупації Носовського району [один з районів, де активно діяло з'єднання "За Батьківщину". – І. Л.] тов. Стратилата Михайла Івановича."⁹

Зрештою, останню крапку у дослідженні теми ставити ще рано. Оскільки проблема, яка пов'язана з переглядом та переробкою мемуаристичної літератури – партизанського епосу часів німецько-радянської війни, – дуже гостра, принаймні на сьогодні. Розв'язання її потребує від дослідників великих зусиль та наполегливості. Але з упевненістю можна сказати, що ці зусилля не виявляться в майбутньому марними і ті "білі плями", які мають місце в історії партизанського руху, будуть заповнені без перекручень та кон'юнктури.

Російський історик Карамзін писав: "Холодний попіл мертвих немає захисників, окрім нашої совісті". Цей фактор і має стати гарантом відновлення історичної справедливості.

Джерела та література:

1. Федоров О.Ф. У спотвореному вигляді // Радянська Україна. – 1959 – 30 березня.
2. Бовкун І. Солдати другого фронту. – Львів, 1957– С. 126-132.
3. ДАЧО. – Ф 470. – Оп. 16 - Спр. 154. – Арк. 5.
4. Ємельянов В. Партизани. – Ніжин, 1998 – С. 126-142.
5. ДАЧО. – Ф 470. – Оп. 16 – Спр. 154. – Арк. 8.
6. ДАЧО. – Ф 470. – Оп. 16 – Спр. 20. – Арк. 27.
7. ДАЧО. – Ф 470. – Оп. 16 – Спр. 20. – Арк. 28.
8. ДАЧО. – Ф 470. – Оп. 16 – Спр. 154. – Арк. 6.
9. ДАЧО. – Ф 470. – Оп. 16 – Спр. 27. – Арк. 257.

Ніна Полетун

НАЩАДОК СЛАВНОГО РОДУ

Пошуки, проведені в Держархіві Чернігівської області, дали цікаві результати: віднайдені документи про предків Олександра Миколайовича Сполатбога.

Як з'ясувалось, походили вони з Польщі (мабуть, цим пояснюється досить незвичне,

як для Чернігівщини, прізвище). Представники роду Сполатбогів прославились на військовій службі, за що в 1442 р. їм був пожалований герб, зображення і опис якого можна знайти в «Малоросійському гербовнику» В. Модзалевського і В. Лукомського.

На щиті герба на червоному полі зображений срібний кавалерський хрест, на кінцях якого розташовані чорні лілії. Нашоломок - павиний хвіст з таким же хрестом.¹

У 1700 р. вотчина, якою володіли Сполатбоги в Брацлавському повіті, була продана і придбані маєтності на Ніжинщині. В Україну переїхав Петро Антонович Сполатбог, значковий товариш, і його син Іван.

Цікава доля Якова Івановича Сполатбога (народ. в 1759 р.), прадіда Олександра Миколайовича.

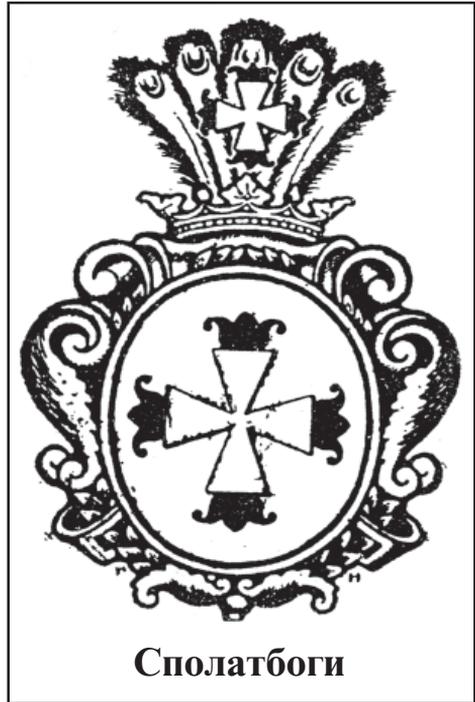
Був він людиною надзвичайно енергійною і не боявся робити сміливі кроки, кардинально змінюючи власне життя і життя своєї родини. Одного разу забажав Яків Іванович зайнятись комерцією і навіть став купцем 3-ї гільдії. До речі, потім цей факт став на заваді його сину Миколі, коли той доводив свої права на дворянство. Довелося вишукувати документи про древність роду Сполатбогів і заслуги предків і, нарешті, за указом департаменту герольдії від 23 листопада 1848 р. - 30 грудня 1849 р. рід Сполатбогів був затверджений у дворянстві.

Пізніше Яків Іванович Сполатбог служив ніжинським старостою, потім першим бургомістром Ніжинського магістрату, протягом 10 років був міським головою, за що затверджений іменним громадянином і отримав чин титулярного радника.

1815 року у нього народився син Микола. На жаль, докладних відомостей про Миколу Яковича Сполатбога у документах архіву віднайти не вдалося. Все своє свідоме життя він прослужив на державній службі і помер від сухот 13 січня 1863 р., залишивши дружину і п'ятеро дітей. Родина не отримала навіть права на пенсію за померлого, а родовий маєток у хут. Бобрик Ніжинського повіту (225 десятин) небіжчик продав ще за життя.

Двоє синів Миколи Яковича - Костянтин і Микола - обрали для себе військову службу і вона стала їх долею.²

Микола Миколайович Сполатбог дослужився до полковника і прославився геройськими подвигами під час Російсько-турецької війни 1877-1878 років, а його син Олександр став військовим моряком.

Джерела та література:

1. В. К. Лукомський і В. Л. Модзалевський «Малоросійський гербовник». - С.-Петербург, 1914. - С. - 174.
2. Держархів Чернігівської області. - Ф. 133. - Оп. I. - Спр. 294. - Арк. 14-15; Ф. 127. - Оп. 12а. - Спр. 18. - Оп 1а. - Спр. 944.

Андрій Магурчак

ОГЛЯД ДЖЕРЕЛЬНОЇ БАЗИ ДО ВИВЧЕННЯ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МИКОЛИ ПОРША (1900-1921 рр.)

Процес творення національної держави неможливий без висвітлення сторінок минулого. Сучасним популярним напрямком історичних досліджень є персоналістика. До тих, хто намагався творити українську історію, належав Микола Володимирович Порш (1879-1944) - громадсько-політичний діяч, кооператор, родом з Полтавщини. З